

Aktualny wykaz stanowisk *Betula humilis* (Betulaceae) w Polsce

EWA JABŁOŃSKA

JABŁOŃSKA, E. 2014. Current list of localities of *Betula humilis* (Betulaceae) in Poland. *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* 21(1): 77–90. Kraków. PL ISSN 1640-629X.

ABSTRACT: The list of verified and confirmed *Betula humilis* (Betulaceae) localities in Poland is presented. The paper presents the results of a literature survey (1945–2008) and field verification (2004–2012).

KEY WORDS: *Betula humilis*, distribution, localities

E. Jabłońska, Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska, Instytut Botaniki Uniwersytetu Warszawskiego, Al. Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa, Polska; e.jablonska@uw.edu.pl

WSTĘP

Podczas przygotowywania pracy doktorskiej, dotyczącej wymagań siedliskowych brzozy niskiej (JABŁOŃSKA 2009, 2012), zestawiono informacje o stanowiskach tego gatunku opisanych lub potwierdzonych po 1945 r. na terenie Polski, a w latach 2004–2008 przeprowadzono weryfikację terenową części z nich. Dodatkowo, część stanowisk została odnaleziona lub potwierdzona w latach 2009–2012. Nie uwzględniono stanowisk, z których, według najnowszych znalezionych źródeł literaturowych, brzoza niska ustąpiła.

METODY

Stanowiska brzozy niskiej były lokalizowane na podstawie literatury florystycznej i fitosocjologicznej, danych zawartych w bazie ATPOL, materiałów zielnikowych zgromadzonych w zielnikach: Zakładu Lasów Naturalnych IBL w Białowieży (ZLN IBL), Zakładu Systematyki i Geografii Roślin Uniwersytetu Warszawskiego (ZGiSR UW), Instytutu Dendrologii PAN w Kórniku (KOR), Zakładu Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu (POZ), Katedry Botaniki i Ochrony Przyrody Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (OLS), Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach (WSRP), Katedry Botaniki Akademii Rolniczej w Szczecinie (SZCZ), Zielniku Naukowym Uniwersytetu Śląskiego (KTU), Herbarium Universitatis Lodzensis (LOD). Kilka stanowisk zostało zlokalizowanych na podstawie informacji ustnych (patrz wykaz). Kilka stanowisk odnaleziono w miejscach niepodawanych dotąd w literaturze.

Stanowiska, które eksplorowano w latach 2004–2008, zostały zaznaczone znakiem *. Stanowiska potwierdzone w latach 2004–2012 oznakowane zostały pogrubioną czcionką. Przy każdym z prezentowanych stanowisk podano informacje o danych źródłowych. Nazwy makroregionów geograficznych Polski za KONDRACKIM (2001).

WYNIKI

Największe w Polsce populacje brzozy niskiej występują obecnie w Dolinie Biebrzy (Basen Górny i Środkowy) oraz na Polesiu Zachodnim (Poleski Park Narodowy i jego najbliższe okolice). Poniżej przedstawione zostało zestawienie wszystkich zweryfikowanych stanowisk.

PÓŁNOCNA POLSKA

Nizina Północnopodlaska

Dolina Biebrzy (w tym Biebrzański Park Narodowy)

Górny Basen Biebrzy

***okolice Lipska (Rogożyna, Szuszałewa, Nowego Lipska)** – PAŁCZYŃSKI (1975); SOKOŁOWSKI (1980); CZERWIŃSKI (1991); OŚWIT (1991); EL KAHLOUN i in. (2005); zielnik ZLN IBL: leg. Żurawski (1974) – Lipsk pow. Dąbrowa Białostocka, leg. Sokołowski (1987) – Jałowo na ptn. od Dąbrowy Białostockiej; zielnik OLS: leg. Olesiński (1959) – Skieblewo pow. Dąbrowa Białostocka, torfowisko przejściowe, leg. Ćwikliński (1971) – Skieblewo (z błędem), brzeźniaki; zielnik SZCZ: leg. Jasnowski (1954) – Jastrzębna k. Augustowa; zielnik KOR: leg. Browicz (1970) – torfowisko nad Biebrzą (po południowej stronie rzeki), między Dąbrową Białostocką a Lipskiem.

Środkowy Basen Biebrzy

***Czerwone Bagno** – JASNOWSKI (1952); LORENC (1965); PAŁCZYŃSKI (1975, 1983); zielnik LOD: leg. Fagasiewicz (1963); zielnik OLS: leg. Polakowski (1959).

***na południe od Grzęd** – PAŁCZYŃSKI (1983); zielnik POZ: leg. Piotrowska (1963) – woj. białostockie, torf. „Grzędy”.

Kuwasy – PACOWSKI (1970) za PAŁCZYŃSKIM (1975); DUDEK (1983); zielnik POZ: leg. Piotrowska (1953) – pow. Grajewo, Kuwasy, na łące, leg. Wojterski (1953) – Kuwasy k. Rajgrodu, w zaroślach na glebie torfiastej przy stacji doświadczalnej nad kanałem Kuwasy; zielnik LOD: leg. Fagasiewicz (1953) – torfowisko kuwaskie, k. Rajgrodu.

Woźna Wieś – KARCZMARZ (1973).

***nad Kanałem Rudzkim koło Sojczyzna Grądowego** – S. Żurek, inf. ustna.

między rzeką Ełk a wsią Kapice – E. Jabłońska, npbl.

na obszarze tzw. „trójkąta” – 2 lokalizacje stwierdzone przez W. Kotowskiego, inf. ustna. pozostały obszar Basenu Środkowego – PAŁCZYŃSKI (1983).

Dolny Basen Biebrzy

Dolny Basen Biebrzy – stanowisko potwierdzone przez P. Marczakiewicza i H. Bartoszuć, inf. ustna.

Bagno Wizna

***Rezerwat „Bagno Wizna II”** – PAŁCZYŃSKI (1963); KOŁOS (2004) (osobniki brzozy niskiej występują również poza terenem rezerwatu, na obszarze starych potorf).

***nad jeziorem Maliszewskim** – zielnik ZGiSR UW: leg. Tomaszewicz (1978).

Chlebotki, 12 km na wschód od Wizny, na skraju podsuszanej olszynki – zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1991).

Puszcza Knyszyńska

***Rezerwat „Kozłowy Ług”** – KARCZMARZ & SOKOŁOWSKI (1987); SOKOŁOWSKI (1995b); RĄKOWSKI i in. (2005); zielnik ZLN IBL: leg. Kawecka (1975) – Lipina koło Sokółki, leg. Sokołowski (1975) – Lipina koło Sokółki, leg. Sokołowski (1985) – nadleśnictwo Sokółka, oddz. 61, rezerwat Kozłowy Ług.

***Rezerwat „Bahno w Borkach”** – SOKOŁOWSKI (1995b); zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1979) – na południe od Łaźnie, oddz. 313, leg. Wołkowycki (2001); RĄKOWSKI i in. (2005).

*Torfowisko w nadleśnictwie Złota Wieś – KAWECKA (1965); SOKOŁOWSKI (1980, 1995b); zielnik ZLN IBL: leg. Kawecka (1963) – nadleśnictwo Złota Wieś, linia oddz. 35/47, leg. Sokołowski (1963) – nadleśnictwo Złota Wieś, oddz. 59, leg. Dawidziuk (1973) – Buksztel.

Pieczonka pow. Białystok – zielnik ZLN IBL: leg. Kawecka (1972).

Rezerwat „Gorbacz” – zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1973); stanowisko potwierdzone przez M. Dojlida, inf. ustna; KAPOWICZ (2013).

Rezerwat „Jezioro Wiejki” – KOŁOS & TARASEWICZ (2005); KAPOWICZ (2013).

Rezerwat „Rabinówka” koło Michałowa – stanowisko potwierdzone przez A. Kołos i B. Matowicka, dane npbl.

Kowalowy Gród koło Michałowa – zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1976); stanowisko potwierdzone przez A. i G. Kubiak, inf. ustna; KAPOWICZ (2013).

Piotrowy Gród na wschód od Michałowa – zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1976).

Uroczysko Pietuchowszczyzna koło Michałowa – zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1976).

Michałowo (torfowisko wśród wydmy) – KARCZMARZ (1973).

Knyszyn, na płd. od jeziora – KARCZMARZ (1973); zielnik KTU: leg. Babczyńska (1976) – torfowisko niskie k. jeziora.

Korycin-Jasionowa koło Sokółki (torfowisko niskie) – KARCZMARZ (1973).

Puszcza Białowiecka (Białowiecki Park Narodowy = BPN)

*BPN, oddz. 191 – SZAŃKOWSKI (1991).

*BPN, oddz. 222 – KOBENDZA (1934); FALIŃSKI (1968); SOKOŁOWSKI (1981); SZAŃKOWSKI (1991); SOKOŁOWSKI (1995a).

*BPN, oddz. 223 – SZAŃKOWSKI (1991); SOKOŁOWSKI (1995a); zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1966).

*BPN, oddz. 254 – SOKOŁOWSKI (1981); SOKOŁOWSKI (1995a).

***BPN, oddz. 283** – PACZOSKI (1930); KOBENDZA (1934); FALIŃSKI (1968); SOKOŁOWSKI (1981); SZAŃKOWSKI (1991); SOKOŁOWSKI (1995a); zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1966).

BPN, oddz. 314 – zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1958).

***BPN, oddz. 340** – FALIŃSKI (1968); SOKOŁOWSKI (1981); SZAŃKOWSKI (1991); SOKOŁOWSKI (1995a).

***BPN, oddz. 369** – FALIŃSKI (1968); SOKOŁOWSKI (1981); SZAŃKOWSKI (1991); SOKOŁOWSKI (1995a); zielnik ZLN IBL: leg. Kamińska (1951), leg. Sokołowski (1968); zielnik LOD: leg. Hereźniak (1990).

***BPN, oddz. 398** – FALIŃSKI (1968); SZAŃKOWSKI (1991); SOKOŁOWSKI (1995a).

*nadleśnictwo Browsk, oddz. 7 – FALIŃSKI (1968); SZAŃKOWSKI (1991); SOKOŁOWSKI (1995a).

*Torfowisko koło miejscowości Żuki w powiecie Hajnówka – zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1968).

Babia Góra, powiat Hajnówka – zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1968).

Pojezierze Litewskie

Puszcza Augustowska

***Dolina Rospudy** – SOKOŁOWSKI (1988a, 1996).

„torfowisko wysokie Szczebra” – zielnik ZGiSR UW: leg. Szafer (1929); zielnik POZ: leg. Szafer (1929).

***Torfowisko nad kanałem Augustowskim koło śluży Paniewo (torfowisko Borsuki)** – zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1988) – Pniewo n/ kanałem Augustowskim, torfowisko „Borsuki”; P. Pawlikowski, inf. ustna.

Rezerwat „Perkuć” – P. Pawlikowski, inf. ustna.

***Torfowisko nad Czarną Hańczą w Wigierskim Parku Narodowym** – SOKOŁOWSKI (1988b); zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1982) – nadleśnictwo Wigry, oddz. 197.

***Bagienne lasy w dolinie Blizny i Szczeberki** – E. Jabłońska, npbl.

***Uroczysko Kozia Szyja na północ od wsi Juryzdyka** – E. Jabłońska, npbl.

Ostrów, powiat Augustów – zielnik ZLN IBL: leg. Żurawski (1974).

Bargłów pow. Augustów – zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1973).

Hruskie pow. Augustów – zielnik ZLN IBL: leg. Sokołowski (1972).

Pojezierze Wschodniosuwalskie

***Magdzie Bagno przy jeziorze Płaskim koło Romanowców** – P. Pawlikowski, inf. ustna.

***Torfowisko nad jeziorem Druce na Żegarskim Bagnie** – P. Pawlikowski, inf. ustna.

***Bobrowe Bagno** – KAR CZMARZ & SOKOŁOWSKI (1984); zielnik ZLN IBL: leg. Wołkowycki (1972), leg. Sokołowski (1972, 1982).

Bagienne lasy na wschód od wsi Przystawańce – P. Pawlikowski, inf. ustna.

Krasnopol – CZERWIŃSKI (1967).

Puszcza Romincka

***Rezerwat „Struga Żytkiejmska”** – CZERWIŃSKI (1986); POLAKOWSKI (1962), RĄKOWSKI i in. (2005); zielnik OLS: leg. Olesiński (1960) – Żytkiejmy pow. Gołdap, skraj brzeziny na torfowisku.

Pojezierze Zachodniosuwalskie

W dolinie rzeki Jarki na wschód od wsi Górne – P. Pawlikowski, inf. ustna.

Pojezierze Mazurskie

***Rezerwat „Jezioro koło Drozdowa”** – OLKOWSKI & OLESIŃSKI (1963); BOIŃSKA (1974); STASZKIEWICZ i in. (1991); ŁACHACZ & OLESIŃSKI (2000); RĄKOWSKI i in. (2005).

***Rezerwat „Sottysiek”** – POLAKOWSKI (1962, 1963); BOIŃSKA (1974); PANFIL (1975); STASZKIEWICZ i in. (1991); ZAŁUSKI i in. (2001); RĄKOWSKI i in. (2005); zielnik POZ: leg. Żukowski (1962), leg. Dąbska (1962); zielnik OLS: leg. Jutrzenka-Trzebiatowski (1970); stanowisko objęte państwowym monitoringiem.

***Rezerwat „Zabrodzie”** – POLAKOWSKI (1962); OLKOWSKI & OLESIŃSKI (1963); BOIŃSKA (1974); PANFIL (1975); STASZKIEWICZ i in. (1991); ENDLER & DURIASZ (1998); RĄKOWSKI i in. (2005); zielnik OLS: leg. Olesiński (1959), leg. Jutrzenka-Trzebiatowski (1970).

***Rezerwat „Nietlickie Bagno”** – ŁACHACZ & PISAREK (2002); RĄKOWSKI i in. (2005)

Zmeliorowane torfowisko na pld. od Paprotek – POLAKOWSKI (1962).

***Jezioro Godle** – W. Pisarek, inf. ustna; ZAŁUSKI i in. (2001).

***Mikołajki** – KRUSZELNICKI (2000); J. Kruszelnicki, inf. ustna; stanowisko objęte państwowym monitoringiem.

Torfowisko w nadleśnictwie Szczytno, oddz. 36 – PANFIL (1975).

Torfowisko przy jeziorze Ławki – POLAKOWSKI (1962), BOIŃSKA (1974); zielnik OLS: leg. Jutrzenka-Trzebiatowski (1970).

Łąki Staświńskie koło Wydmin – POLAKOWSKI (1962), ŁACHACZ (1996); zielnik OLS: leg. Olesiński (1962).

Torfowisko przejściowe w nadleśnictwie Kostkowo – POLAKOWSKI (1962).

Torfowisko niskie w nadleśnictwie Dłużek – POLAKOWSKI (1962).

Torfowisko niskie koło Szymonek – POLAKOWSKI (1962); zielnik OLS: leg. Olesiński (1956) – Szymonki pow. Giżycko, w rowie melioracyjnym na łące torfowej.

Torfowisko niskie w leśnictwie Mleczno – POLAKOWSKI (1962).

Torfowisko przy jeziorze Druglin – POLAKOWSKI (1962).

Torfowisko przejściowe koło Barcian – POLAKOWSKI (1962).

Torfowisko przy jeziorze Niegocińskim – POLAKOWSKI (1962).

Torfowisko przy jeziorze Wojsak – POLAKOWSKI (1962).

Torfowisko niskie między Dobrzynami i Celkami – POLAKOWSKI (1962).
 Torfowisko koło Talk – POLAKOWSKI (1962).
 Galwica – zielnik OLS: leg. Polakowski (1957).
 Dąbrówka pow. Ostróda – zielnik OLS: leg. Wielechowski (1975) – zarośla torfowe.
 Robaczewo pow. Nidzica – zielnik OLS: leg. Olesiński (1971) – zarośla krzewiaste na torfowisku niskim/obok olszyny.

Pobrzeże Gdańskie

*Rezerwat „Cielętnik” – POLAKOWSKI (1962); BOIŃSKA (1974); PANFIL (1975); STASZKIEWICZ i in. (1991); ZAŁUSKI i in. (2001); RAKOWSKI i in. (2005) – brzoza niska występuje w rezerwacie już niezmiernie rzadko, łatwiej znaleźć ją obecnie na mniej zarośniętych terenach sąsiednich; zielnik LOD: leg. Scholz (ok. 1950); zielnik OLS: leg. Polakowski (1959), leg. Olesiński (1960), leg. Hutorowicz (1969).
 Jastarnia – zielnik KTU: ROSTAŃSKI (2008) – przydroże wśród szuwarów w kierunku Zalewu.

Pojezierze Południowopomorskie

*Rezerwat „Jezioro Mętne” (Bagno Wiersze) – WODZICZKO (1926); KULESZA (1927); BOIŃSKA (1974); BOIŃSKI i in. (1975); CEYNOWA-GIELDON & RUTKOWSKI (1993); BOIŃSKA i in. (1999); RAKOWSKI i in. (2005); zielnik POZ: leg. Lisowski, Tobolski i Szafranski (brak daty).

*Jezioro Obrowskie – WODZICZKO (1923); KULESZA (1927); BOIŃSKA (1974); CEYNOWA-GIELDON (1988); CEYNOWA-GIELDON & RUTKOWSKI (1993).

Rezerwat „Kozie Brody” – ŻUKOWSKI (1961); RAKOWSKI i in. (2006); zielnik POZ: leg. Żukowski (1961); zielnik KOR: leg. Zieliński (1997).

Jezioro Kocioł – zielnik POZ: leg. Lisowski, Szafranski i Tobolski (1967) – pow. Chojnice, ok. Sławęcina, zatorfienie nad jez. Kocioł.

Leśn. Komierowo (oddz. 32), pow. sępoleński – zielnik POZ: leg. Buczyńska (1963).

Ndl. Czersk, leśn. Lipce, bagno (oddz. 31h) – zielnik POZ: leg. Spica (1985)

Torfowisko k. rez. Cisów w Wierzchlesie, pow. Tuchola – zielnik OLS: leg. Gostyńska (1960); zielnik KOR: leg. Gostyńska (1960).

Pobrzeże Szczecińskie

Brzozowo, nadleśnictwo Przybiernów, oddz. 237 – JASNOWSKI i in. (1965).

Torfowisko koło Dargobądza na Wyspie Wolin – PIOTROWSKA (1966) – stanowisko niepotwierdzone od 1905 r., ale stale cytowane w literaturze.

ob. Troszyn-Brzozowo, Goleniów – zielnik SZCZ: leg. Jasnowski (1963) – *Alno-Betuletum*.

Pojezierze Chełmińsko-dobrzyńskie

*Rezerwat „Torfowisko Mieleńskie” – KĘPCZYŃSKI (1956, 1960); KĘPCZYŃSKI & ZAŁUSKI (1988), BOIŃSKA (1974); STASZKIEWICZ i in. (1991); ZAŁUSKI i in. (2001); RAKOWSKI i in. (2005); zielnik POZ: leg. Frey (1970); zielnik LOD: leg. Frey (1970); zielnik KTU: leg. Frey (1970); T. Załuski, inf. ustna.

*Projektowany rezerwat „Ostoje Koszelewskie” – POLAKOWSKI (1962); BOIŃSKA (1974); KAMIŃSKI i in. (2000); ZAŁUSKI i in. (2001).

Jezioro Patana – KĘPCZYŃSKI (1960).

Torfowisko koło Ławiczka – KĘPCZYŃSKI (1956).

Torfowisko nad Mienią koło Wólki Małej – KĘPCZYŃSKI & ZAŁUSKI (1988).

*Rezerwat „Linie” – okaz zielnikowy (z 1901 r.) potwierdzony przez BROWICZA i GOSTYŃSKĄ-JAKUSZEWSKĄ (1967).

Pradolina Toruńsko-Eberswaldzka

***Nowa Huta** – ZAŁUSKI (1998), ZAŁUSKI i in. (2001); T. Załuski, inf. ustna.

***Rezerwat „Łąki Ślesińskie”** – WODZICZKO (1925); STASZKIEWICZ i in. (1991); RĄKOWSKI i in. (2005); zielnik POZ: leg. Rusińska (1984).

Dziembówko nad Notecią – WODZICZKO (1925); SZULCZEWSKI (1951); zielnik POZ: leg. Rafalski (1929) – Milcz, torf. łąki na skraju lasu nad Notecią, leg. Krawiec (1929) – pow. chodzieski, w lasu brzozyowym nad Notecią k. Ciszewa, leg. Denisiuk (1962) – Milcz pow. Chodzież, w wilgotnych zarostach wierzbowych w lewobrzeżnej dolinie Noteci, leg. Janiszewska (1963) – na torf. w Ciszewie pow. Chodzież.

Pojezierze Wielkopolskie

*Rezerwat „Mielno” – PACYNIAK & PRZYBYLSKI (1959); STASZKIEWICZ i in. (1991), RĄKOWSKI i in. (2006); zielnik POZ: leg. Brzezińska (1957), leg. Dąbska (1961); zielnik POZ: leg. Kubacka (1939) – torf. Bieniszew, pow. Konin, leg. Żukowski (1959) – pow. Konin nad jez. Mielno; zielnik LOD: leg. Hereźniak (1958) – Bieniszew pow. Konin, bagno przy jezioru, Bieniszew pow. Konin, bagnista łąka.

***Brzozowiec pod Trzemesznem** – WODZICZKO (1925); KULEZA (1927); CHMIEL (1986, 1995); zielnik KOR: leg. Browicz i Jakuszevska (1969).

Sompolno – SZULCZEWSKI (1951).

Chodecz – zielnik LOD: leg. Mazgalska i Fagasiewicz (1949) – torfowisko nad jeziorem.

ŚRODKOWA POLSKA

Z terenu Lubelszczyzny podawanych jest ponad 240 stanowisk brzozy niskiej – stan sprzed okresu melioracji w latach 70. i 80. (Fijałkowski & Lorens 1998). Ze względu na bardzo niedokładną lokalizację stanowisk podaną przez Fijałkowskiego (1959a), Fijałkowskiego i Chojnacką-Fijałkowską (1990) oraz Fijałkowskiego i Lorensa (1998), a zarazem ze względu na informacje w późniejszych opracowaniach o wycofaniu się brzozy niskiej z części jej stanowisk na tym obszarze (w roku 1987 ubytek jej stanowisk, wobec stanu z lat 1947–1967, określono na 99% – Fijałkowski (1988)), do badań wytypowano obiekty, dla których odnaleziono bardziej szczegółowe i aktualne informacje.

Polesie Zachodnie

Poleski Park Narodowy

***Jezioro Moszne** – JASNOWSKI (1955); Fijałkowski (1959a, 1972); SUGIER & POPIOLEK (1998); stanowisko objęte państwowym monitoringiem.

***Jezioro Długie** – Fijałkowski (1959a); Fijałkowski & Chojnacka-Fijałkowska (1990).

***Jezioro Karaśne** – JASNOWSKI (1955); Fijałkowski (1959a); SUGIER & POPIOLEK (1995); NOWICKA-Fijałkowska (2002); zielnik POZ: leg. Lisowski, Szafranski i Tobolski (1964).

***Jezioro Łukie (Bagno Spławy, Blizionki)** – JASNOWSKI (1955); Fijałkowski (1959a).

***Bagno Bubnów** – A. Różycki, inf. ustna.

***Bagno Staw** – A. Różycki, inf. ustna.

Durne Bagno – PASZEWSKI & Fijałkowski (1970); Fijałkowski (1972); Fijałkowski & Chojnacka-Fijałkowska (1990).

Krowie Bagno – JARGIELLO (1976a, b)

***Jeziora Lubowierz i Lubowierzek** – Fijałkowski (1959a).

***Jezioro Łaskie** – Fijałkowski (1959a).

***Rezerwat „Jezioro Orchowe”** – Fijałkowski i in. (1993b); RĄKOWSKI i in. (2006).

***Rezerwat „Jezioro Obradowskie”** – FIJAŁKOWSKI (1954, 1959a); KOZAK (1968); KARCZMARZ & SOKOŁOWSKI (1988); FIJAŁKOWSKI & CHOJNACKA-FIJAŁKOWSKA (1990); RĄKOWSKI i in. (2006).

*Rezerwat „Jezioro Brzeziczno” – FIJAŁKOWSKI (1959a); FIJAŁKOWSKI & CHOJNACKA-FIJAŁKOWSKA (1982); RĄKOWSKI i in. (2006).

*Rezerwat „Jezioro Świerszczów” – FIJAŁKOWSKI & CHOJNACKA-FIJAŁKOWSKA (1990); RĄKOWSKI i in. (2006).

*Rezerwat „Torfowisko przy jeziorze Czarnym” (Jezioro Czarne Sosnowickie) – FIJAŁKOWSKI (1959a); FIJAŁKOWSKI & KOZAK (1970).

*Rezerwat „Żółtowie Błota” (jeziora Koseniec, Spilno, Perespilno) – FIJAŁKOWSKI (1959a); FIJAŁKOWSKI i in. (1994b); WAWER & URBAN (1999); RĄKOWSKI i in. (2006).

*Rezerwat „Trzy jeziora” (jeziora Płotycze, Brudzieniec i Brudno) – FIJAŁKOWSKI (1959a); FIJAŁKOWSKI i in. (1993a); RĄKOWSKI i in. (2006).

***Projektowany rezerwat „Uroczysko Uściwierskie” (jeziora Nadrybie, Uściwierz, Ciesacin)** – JASNOWSKI (1955); FIJAŁKOWSKI (1959a, 1972); FIJAŁKOWSKI & URBAN (1997).

***Projektowany rezerwat „Ciesacin” (jezioro Sumin)** – FIJAŁKOWSKI (1959a).

*Projektowany rezerwat „Żłobek” koło Włodawy – FIJAŁKOWSKI & PEKALA (1972); FIJAŁKOWSKI & CHOJNACKA-FIJAŁKOWSKA (1990); FIJAŁKOWSKI & PIETRAS (1990); zielnik KOR: leg. Browicz i Bugała (1961) – łąki torfowiskowe nad jeziorem Spólno koło wsi Żłobek Mały pow. Włodawa.

Projektowany rezerwat „Torfowisko Dubeczno” (Jezioro Hańskie) – FIJAŁKOWSKI (1959a, 1960); KRAJEWSKI (1979); FIJAŁKOWSKI & CHOJNACKA-FIJAŁKOWSKA (1990); FIJAŁKOWSKI i in. (1994a).

***Jezioro Bikcze** – FIJAŁKOWSKI (1959a); FIJAŁKOWSKI & CHOJNACKA-FIJAŁKOWSKA (1990).

*Bagno Ochoża – JASNOWSKI (1955).

*Jezioro Czarne Gościnnieckie – FIJAŁKOWSKI (1959a); FIJAŁKOWSKI & CHOJNACKA-FIJAŁKOWSKA (1990).

*Jezioro Uściwierzek – FIJAŁKOWSKI (1959a).

*Jezioro Karaśne (na wsch. od Wiązowca) – FIJAŁKOWSKI (1959a).

*Jezioro Wąskie – FIJAŁKOWSKI (1959a); FIJAŁKOWSKI & CHOJNACKA-FIJAŁKOWSKA (1990).

*Jezioro Wytyckie – FIJAŁKOWSKI (1959a); STASZKIEWICZ i in. (1991).

*Jezioro Płotycze koło Urszulina – JASNOWSKI (1955).

***Bilsko (Uroczysko Zgniła Struga)** – ŁUCZYCKA-POPIEL & URBAN (1995a).

***Uroczysko Jezioro koło Dorohuczcy** – ŁUCZYCKA-POPIEL (1993); ŁUCZYCKA-POPIEL & URBAN (1995b). Podlaski – FIJAŁKOWSKI i in. (1995).

Polesie Wołyńskie

***Rezerwat „Torfowisko Sobowice”** – BUCZEK & BUCZEK (1996); GRĄDZIEL (2000).

Nizina Południowopodlaska

***Nad rzeką Czyżówką koło Romanowa** – SIENKIEWICZ-PADEREWSKA (2007).

*Okniny Małe – FALKOWSKI (2002); zielnik WSRP: leg. Głowacki (1975) – wilgotny kompleks łąk, nad rowem odwadniającym.

***Golice (przy stawach rybnych w dolinie Liwca)** – ZAŁUSKI i in. (2001); FALKOWSKI (2002); zielnik WSRP: leg. Głowacki (1974).

***Rezerwat „Wielosił” koło Nasutowa** – OLTUSZEWSKI & FILIPEK (1956); ŁUCZYCKA-POPIEL & URBAN (1993).

Kock – zielnik OLS: leg. Żelazek (1973) Kock pow. Radzyń Podlaski, torfowisko.

Roztocze

Łąki nad Wieprzem w okolicach Tarnawatki: IZDEBSKI (1960); FIJAŁKOWSKI (1959b); IZDEBSKA (1963, 1969); IZDEBSKI (1963).

Nizina Północnomazowiecka

*Kleczkowo – ZYCH & WERBLAN-JAKUBIEC (2005).

Nizina Środkowomazowiecka

*Bagno Całowanie – PODBIELKOWSKI (1959, 1960); STASZKIEWICZ i in. (1991); zielnik ZGiSR UW: leg. Nowak (1963); JABŁOŃSKA & PAWLIKOWSKI (2004).

Bagno Pulwy koło Wyszkowa – KOBENDZA (1951).

Wołomin – zielnik WSRP: CZAPLIKA (1978) – torfowisko w południowej części Wołomina.

Wzniesienia Południowomazowieckie

*Pakośław – STASZKIEWICZ i in. (1991).

POŁUDNIOWA POLSKA

Kotlina Sandomierska

Puszcza Niepołomska, torfowisko „Błoto” – PAWŁOWSKI (1932); STASZKIEWICZ i in. (1991); ZAŁUSKI i in. (2001); stanowisko objęte państwowym monitoringiem.

Beskidy Lesiste

Bieszczady – między Wołosatem a górnym biegiem Sanu – JASIEWICZ (1965); stanowisko uznane jako wątpliwe przez BROWICZA i GOSTYŃSKĄ-JAKUSZEWSKĄ (1967).

Podziękowania. Dziękuję dr. Pawłowi Pawlikowskiemu za przekazanie danych o zbiorach *Betula humilis* z zielników: KOR, KTU, LOD, OLS, POZ, SZCZ, UGDA, WSRP. Dziękuję również za udostępnienie niepublikowanych informacji o lokalizacji kilku stanowisk brzozy niskiej niżej wymienionym osobom: Helenie Bartoszek i Piotrowi Marczakiewiczowi, Edycie Kapowicz i Romanowi Kalskiemu, dr. Wiktorowi Kotowskiego, dr. Jerzemu Kruszelnickiemu, dr. Pawłowi Pawlikowskiemu, dr. Włodzimierzowi Pisarkowi, Andrzejowi Różyckiemu, prof. Tomaszowi Załuskiemu i prof. Sławomirowi Żurkowi.

LITERATURA

- BOIŃSKA U. 1974. Zmienność liści, owoców i łusek *Betula humilis* Schrk. w północnej Polsce. – *Studia Societatis Scientiarum Torunensis*, D, 9: 1–108.
- BOIŃSKA U., BOIŃSKI M. & OLSZEWSKA J. 1999. Udział ważniejszych gatunków reliktowych w szacie roślinnej torfowisk przejściowych i wysokich Borów Tucholskich. – W: A. BARCIKOWSKI, M. BOIŃSKI & A. NIENARTOWICZ (red.), *Wielofunkcyjna rola lasu. Ochrona przyrody-Gospodarka-Edukacja. Materiały pokonferencyjne*, s. 41–50. Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń.
- BOIŃSKI M., BOIŃSKA U. & CEYNOWA-GIELDON M. 1975. Charakterystyka fitosocjologiczna rezerwatu wodno-torfowiskowego „Mętno” na obszarze Borów Tucholskich. – *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Biologia*, 17: 89–113.
- BROWICZ K. & GOSTYŃSKA-JAKUSZEWSKA M. 1967. *Betula humilis* Schrk. – Atlas rozmieszczenia drzew i krzewów w Polsce 6: 6–9. Zakład Dendrologii i Arboretum Kórnickie PAN.

- BUCZEK A. & BUCZEK T. 1996. Chełmskie torfowiska węglanowe. IUCN Poland, Lublin, s. 38.
- CEYNOWA-GIELDON M. 1988. *Trisetum sibiricum* Rupr. w Obrowie koło Tucholi (woj. bydgoskie). – Acta Universitatis Nicolai Copernici, Biologia **24**: 79–83.
- CEYNOWA-GIELDON M. & RUTKOWSKI L. 1993. Flora Borów Tucholskich i jej osobliwości. – Chrońmy Przyrodę Ojczystą **49**: 32–42.
- CHMIEL J. 1986. Stanowisko brzozy niskiej w Brzozowcu pod Trzemesznem. – Chrońmy Przyrodę Ojczystą **6**: 61–65.
- CHMIEL J. 1995. Ostoje rzadkich i zagrożonych roślin naczyniowych w krajobrazie rolniczym Pojezierza Gnieźnieńskiego. – W: W. ŻUKOWSKI & B. JACKOWIAK (red.), Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski, s. 127–136. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- CZERWIŃSKI A. 1967. Niektóre rzadsze rośliny naczyniowe województwa białostockiego. Cz. I. – Fragmenta Floristica et Geobotanica **3**: 329–335.
- CZERWIŃSKI A. 1986. Roślinność leśna torfowiska Żytkiejmska Struga. – Zeszyty Naukowe Politechniki Białostockiej **54**: 7–30.
- CZERWIŃSKI A. 1991. Lasy na torfowiskach w Kotlinie Biebrzańskiej i perspektywy ich rozwoju w aspekcie produkcyjnym i ochrony środowiska. – Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych **372**: 335–370.
- DUDEK C. 1983. Ols brzozowy na zmeliorowanym torfowisku niskim w ZD MUZ Biebrza. – Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych **255**: 171–197.
- EL KAHLOUN M., GERARD M. & MEIRE P. 2005. Phosphorus and nitrogen cycling in fen vegetation along different trophic conditions in the Biebrza valley, Poland. – Ecohydrology & Hydrobiology **5**(1): 67–78.
- ENDLER Z. & DURIASZ J. 1998. Brzoza niska *Betula humilis* w rezerwacie przyrody „Zabrodzie”. – Chrońmy Przyrodę Ojczystą **54**: 74–77.
- FALIŃSKI J. B. 1968. Park Narodowy w Puszczy Białowieskiej. s. 504. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- FALKOWSKI M. 2002. Brzoza niska *Betula humilis* na Wysoczyźnie Siedleckiej. – Chrońmy Przyrodę Ojczystą **58**: 109–114.
- FIAŁKOWSKI D. 1954. Wykaz rzadszych roślin Lubelszczyzny. Część I. – Fragmenta Floristica et Geobotanica **1**: 81–93.
- FIAŁKOWSKI D. 1959a. Szata roślinna Jezior Łęczyńsko Włodawskich i przylegających do nich torfowisk. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, B, **14**: 131–206.
- FIAŁKOWSKI D. 1959b. Wykaz rzadszych roślin Lubelszczyzny. Część III. – Fragmenta Floristica Geobotanica **5**: 11–35.
- FIAŁKOWSKI D. 1960. Stosunki geobotaniczne torfowiska „Dubeczno” k. Włodawy. – Roczniki Nauk Rolniczych, A, **80**: 449–494.
- FIAŁKOWSKI D. 1967. Zmienność brzoź *Betula* L. w województwie lubelskim. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **22**: 371–379.
- FIAŁKOWSKI D. 1972. Stosunki geobotaniczne Lubelszczyzny. Lubelskie Towarzystwo Naukowe. s. 285. Ossolineum, Wrocław – Warszawa – Kraków.
- FIAŁKOWSKI D. 1988. Zmiany szaty roślinnej na Lubelszczyźnie w ostatnim 20-leciu. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **43**: 215–238.
- FIAŁKOWSKI D. 1991. Zespoły roślinne Lubelszczyzny. s. 303+28. Wydawnictwo Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin.
- FIAŁKOWSKI D. & CHOJNACKA-FIAŁKOWSKA E. 1982. Roślinność i zbiorowiska rezerwatu Jezioro Brzeziczo. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **37**: 271–290.

- FIJAŁKOWSKI D. & CHOJNACKA-FIJAŁKOWSKA E. 1990. Zbiorowiska roślinne z klas *Phragmitetea*, *Molinio-Arrhenatheretea* i *Scheuchzerio-Caricetea fuscae* w makroregionie lubelskim. – Roczniki Nauk Rolniczych, D, Monografie **217**:1–414.
- FIJAŁKOWSKI D. & KOZAK K. 1970. Torfowisko nad Jeziorem Czarnym Sosnowickim. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **25**: 213–241.
- FIJAŁKOWSKI D. & LORENS B. 1998. Rośliny borealne we florz Lubelszczyzny. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **53**: 61–71.
- FIJAŁKOWSKI D. & PEKALA M. 1972. Osobliwości flory naczyniowej okolic Sobiboru koło Włodawy. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **27**: 199–206.
- FIJAŁKOWSKI D. & PIETRAS T. 1990. Szata roślinna projektowanego rezerwatu Żłobek k. Włodawy. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **45**: 149–167.
- FIJAŁKOWSKI D. & URBAN D. 1997. Szata roślinna obiektu wodno-torfowiskowego „Uściwierzek” i jej przekształcenia. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **52**: 119–143.
- FIJAŁKOWSKI D., KARZMARZ K. & WÓLCZYŃSKA R. 1994a. Zmiany szaty roślinnej Bagna Dubeczyńskiego w okresie 35 lat (1958–1993). – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **49**: 101–118.
- FIJAŁKOWSKI D., WAWER M. & PIETRAS T. 1993a. Roślinność projektowanego rezerwatu Brudno na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **48**: 93–103.
- FIJAŁKOWSKI D., WAWER M. & PIETRAS T. 1993b. Roślinność projektowanego rezerwatu jezioro Orchowo na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **48**: 67–79.
- FIJAŁKOWSKI D., WAWER M. & PIETRAS T. 1994b. Roślinność rezerwatu Żółwiowe Błota koło Włodawy. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **49**: 151–170.
- FIJAŁKOWSKI D., WAWER M. & WÓLCZYŃSKA R. 1995. Roślinność torfowiska Podlaski w województwie chełmskim. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **50**: 134–143.
- GRĄDZIEL T. 2000. Charakterystyka geobotaniczna powierzchni objętych badaniami entomologicznymi. – W: J. ŁĘTOWSKI (red.), Walory przyrodnicze Chełmskiego Parku Krajobrazowego o jego najbliższych okolic, s. 215. Wydawnictwo Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin.
- IZDEBSKA M. 1963. Rzadsze rośliny łąk górnego odcinka doliny Wieprza. – Fragmenta Floristica et Geobotanica **6**: 455–462.
- IZDEBSKA M. 1969. Zbiorowiska roślinne górnego odcinka doliny Wieprza ze szczególnym uwzględnieniem zbiorowisk łąkowych. – Fragmenta Floristica et Geobotanica **15**: 283–351.
- IZDEBSKI K. 1960. Rzadsze rośliny lasów środkowego Rostocza. – Fragmenta Floristica et Geobotanica **6**: 465–479.
- IZDEBSKI K. 1963. Rzadsze rośliny lasów Środkowego Rostocza. Cz. III. – Fragmenta Floristica et Geobotanica **9**: 169–174.
- JABŁOŃSKA E. 2009. Brzoza niska – *Betula humilis* Schrank w Polsce – status fitocenotyczny, warunki siedliskowe, zagrożenia i ochrona. Mskr. pracy doktorskiej. Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego.
- JABŁOŃSKA E. 2012. Vegetation with *Betula humilis* in Central Europe. – Phytocoenologia **42**(3–4): 259–277.
- JABŁOŃSKA E. & PAWLIKOWSKI P. 2004. *Betula humilis* Schrank in the Całowanie fen – distribution dynamics, habitat changes and survival chances of the species in degraded peatland. – TEKA **1**: 83–88.
- JARGIELLO J. 1976a. Stosunki geobotaniczne i gospodarcze torfowisk Krowie Bagno i Hańsk, Część I. Zbiorowiska roślinne z klasy *Phragmitetea* i *Scheuchzerio-Caricetea fuscae*. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, E, **31**: 83–100.

- JARGIEŁLO J. 1976b. Stosunki geobotaniczne i gospodarcze torfowisk Krowie Bagno i Hańsk, Część II. Zbiorowiska roślinne z klasy *Calluno-Ulicetea, Molinio-Juncetea, Arrhenatheretea, Plantaginetea maioris, Alnetea glutinosae*. – *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, E*, **31**: 101–117.
- JASIEWICZ A. 1965. Rośliny naczyniowe Bieszczadów Zachodnich. – *Monographiae Botanicae* **20**: 1–339.
- JASNOWSKI M. 1952. Flora mszaków rezerwatu Czerwone Bagno. – *Ochrona Przyrody* **20**: 118–133.
- JASNOWSKI M. 1955. Stanowiska brzozy niskiej (*Betula humilis* Schrank) w dorzeczu Tyśmienicy na Lubelszczyźnie. – *Ochrona Przyrody* **23**: 204–212.
- JASNOWSKI M., JASNOWSKA J. & MARKOWSKI S. 1965. Rośliny naczyniowe torfowisk Pomorza Szczecińskiego. Uzupełnienie I. – *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **11**: 13–22.
- KAMIŃSKI D., KAMIŃSKA A. M. & ZAŁUSKI T. 2000. Populacja brzozy niskiej *Betula humilis* Schrank na terenie projektowanego rezerwatu „Ostoje Koszelewskie” w Welskim Parku Krajobrazowym. – *Przeгляд Przyrodniczy* **11**: 125–131.
- KAPOWICZ E. 2013. Nowe stanowiska brzozy niskiej *Betula humilis* na terenie Niecki Gródecko-Michalowskiej. – *Przeгляд Przyrodniczy* **24**(1): 61–67.
- KARCZMARZ K. 1973. Notatki florystyczne z województwa białostockiego i warszawskiego. – *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **14**: 379–383.
- KARCZMARZ K. & SOKOŁOWSKI A. W. 1984. Roślinność torfowiska Bobrowe Bagno na Suwalszczyźnie. – *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C* **39**: 45–54.
- KARCZMARZ K. & SOKOŁOWSKI A. W. 1987. Roślinność rezerwatu Kozłowy Ług w Puszczy Knyszyńskiej. – *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C* **42**: 1–17.
- KARCZMARZ K. & SOKOŁOWSKI A. W. 1988. Roślinność torfowiskowa rezerwatu Jezioro Obradowskie na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim. – *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C* **43**: 103–117.
- KAWECKA A. 1965. Brzoza niska *Betula humilis* Schrk. w Puszczy Knyszyńskiej. – *Rocznik Dendrologiczny* **19**: 173–175.
- KĘPCZYŃSKI K. 1956. Nowe stanowiska *Betula humilis* Schrank koło miejscowości Skepe w pow. lipnowskim. – *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Biologia* **1**: 149–161.
- KĘPCZYŃSKI K. 1960. Zespoły roślinne jezior Skępskich i otaczających je łąk. – *Studia Societatis Scientiarum Torunensis, D, Suppl.* **6**: 1–244.
- KĘPCZYŃSKI K. & ZAŁUSKI T. 1988. Udział *Betula humilis* Schrank w różnych zbiorowiskach roślinnych na Pojezierzu Dobrzyńskim. – *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Biologia* **34**: 3–23.
- KOBENDZA R. 1934. Brzoza niska (*Betula humilis* Schrank) w rezerwacie Puszczy Białowieskiej. – *Ochrona Przyrody* **14**: 76–78.
- KOBENDZA R. 1951. Brzoza niska (*Betula humilis* Schrank) na torfowisku Pulwy pod Wyszkwem. – *Rocznik Sekcji Dendrologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego* **7**: 201.
- KOŁOS A. 2004. Współczesna roślinność i flora rezerwatów przyrody Bagno Wizna I i Bagno Wizna II jako efekt długotrwałego odwodnienia torfowisk w dolinie środkowej Narwi. – *Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody* **23**: 61–91.
- KOŁOS A. & TARASEWICZ A. 2005. Czynna ochrona zagrożonych ekosystemów jeziornych Niziny Północno-podlaskiej na przykładzie jeziora Wiejki. – *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* **61**(2): 7–14.
- KONDRACKI J. 2001. Geografia regionalna Polski. Wyd. 2. s. 441. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- KOZAK K. 1968. Zbiorowiska roślinne torfowisk przejściowych i wysokich oraz ich powiązania z lasami nadleśnictwa Parczew. – *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C* **23**: 217–237.
- KRAJEWSKI T. 1979. O ochronę torfowiska Dubeczno w województwie chełmskim. – *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* **35**: 38–41.

- KRUSZELNICKI J. 2000. Przyroda Mazurskiego Parku Krajobrazowego. – Chrońmy Przyrodę Ojczystą **59**: 71–87.
- KULESZA W. 1927. Wykaz drzew i krzewów godnych ochrony w Poznańskim i na Pomorzu. – Ochrona Przyrody **7**: 9–45.
- LORENC K. 1965. Über das Vorkommen einer Birkengesellschaft auf dem Torfmoor „Czerwone Bagno” (NO-Polen). – Materiały Zakładu Fitosocjologii Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego **6**: 109–112.
- LUDERA F. 1932. Roślinność torfowiska nad jeziorem Białem w Augustowskim. – Ochrona Przyrody **12**: 149–150.
- ŁACHACZ A. 1996. Obszary cenne przyrodniczo na Pojezierzu Mazurskim i ich ochrona. – Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych **431**: 79–99.
- ŁACHACZ A. & OLESIŃSKI L. 2000. Flora i roślinność torfowiska Jezioro na Pojezierzu Mazurskim. – Fragmenta Floristica et Geobotanica **7**: 129–143.
- ŁACHACZ A. & PISAREK W. 2002. Rzadsze gatunki roślin naczyniowych i mchów Nietlickiego Bagna na Pojezierzu Mazurskim. – Acta Botanica Warmiae et Masuriae **2**: 53–61.
- ŁUCZYCKA-POPIEL A. 1993. O potrzebie ochrony Uroczyska Jezioro koło Dorohuczycy w województwie lubelskim. – Chrońmy Przyrodę Ojczystą **49**: 78–81.
- ŁUCZYCKA-POPIEL A. & URBAN D. 1993. Szata roślinna projektowanego rezerwatu Wielosił w województwie lubelskim. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **48**: 137–158.
- ŁUCZYCKA-POPIEL A. & URBAN D. 1995a. Roślinność projektowanego rezerwatu Bilsko w Obniżeniu Dorohuskim na Lubelszczyźnie. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **50**: 243–266.
- ŁUCZYCKA-POPIEL A. & URBAN D. 1995b. Zbiorowiska roślinne Uroczyska Jezioro koło Dorohuczycy na Polesiu Lubelskim. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **50**: 113–132.
- NOWICKA-FALKOWSKA K. 2002. Flora naczyniowa jeziora Karaśne w Poleskim Parku Narodowym. – Acta Agrophysica **68**: 159–167.
- OLKOWSKI M. & OLESIŃSKI L. 1963. Nowe stanowiska *Betula humilis* Schrank na Pojezierzu Mazurskim. – Fragmenta Floristica et Geobotanica **9**: 31–33.
- OŁTUSZEWSKI W. & FILIPEK M. 1956. Nowe stanowisko brzozy niskiej (*Betula humilis*) koło Nasutowa pod Lublinem. – Chrońmy Przyrodę Ojczystą **12**: 35–37.
- OŚWIT J. 1991. Łąkowe zbiorowiska roślinne Bagien Biebrzańskich na tle warunków siedliskowych. – Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych **372**: 297–333.
- PACOWSKI R. 1970. Badania florystyczno-ekologiczne zbiorowisk roślinnych na zmeliorowanym obiekcie Kuwasy. – Biblioteczka Wiadomości IMUZ **33**: 267–304.
- PACYNIAK C. & PRZYBYLSKI T. 1959. Brzoza niska (*Betula humilis* Schr.) pod Koninem. – Przyroda Polski Zachodniej **3**: 279–281.
- PACZOSKI J. 1930. Lasy Białowieży. – Monografie Naukowe PROP **1**: 1–575.
- PALCZYŃSKI A. 1963. O ochronę storczyka miodokwiatu krzyżowego i innych roślin w kompleksie torfowiskowym „Bagno Wizna”. – Chrońmy Przyrodę Ojczystą **6**: 7–14.
- PALCZYŃSKI A. 1975. Bagna Jaćwieskie. Pradolina Biebrzy. – Roczniki Nauk Rolniczych, D, **145**: 1–232.
- PALCZYŃSKI A. 1983. Fitocenozy i flora torfowisk basenu środkowego Biebrzy i ich walory przyrodnicze. – Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych **255**: 225–241.
- PANFIL J. 1975. O utworzenie rezerwatu torfowiskowego „Jabłonki” w województwie olsztyńskim. – Chrońmy Przyrodę Ojczystą **31**: 49–51.
- PASZEWSKI A. & FIJAŁKOWSKI D. 1970. Badania botaniczne rezerwatu Durne Bagno koło Włodawy. – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C **25**: 171–196.

- PAWŁOWSKI B. 1932. Brzoza niska (*Betula humilis* Ehrh.) w Puszczy Niepołomickiej. – *Ochrona Przyrody* **12**: 170.
- PIOTROWSKA H. 1966. Rośliny naczyniowe wysp Wolina i południowo-wschodniego Uznamu. – *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Wydział Matematyczno-Przyrodniczy, Prace Komisji Biologicznej* **30**: 1–283.
- PODBIELKOWSKI Z. 1960. O ochronę stanowiska brzozy niskiej i gnidosza królewskiego na torfowisku „Całowanie” koło Warszawy. – *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* **16**: 53–55.
- POLAKOWSKI B. 1962. Ochrona ginących gatunków torfowiskowych na Pomorzu Wschodnim. – *Ochrona Przyrody* **28**: 137–157.
- POLAKOWSKI B. 1963. Zabytkowa szata roślinna torfowiska „Sołtysek” na Pojezierzu Mazurskim na tle warunków ekologicznych. – *Ochrona Przyrody* **29**: 331–352.
- RĄKOWSKI G., WALCZAK M. & SMOGORZEWSKA M. 2006. Rezerваты przyrody w Polsce Środkowej. s. 528. Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa.
- RĄKOWSKI G., WÓJCIK J., WALCZAK M., SMOGORZEWSKA M. & BRODOWSKA M. 2005. Rezerваты przyrody w Polsce Północnej. s. 512. Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa.
- SIENKIEWICZ-PADEREWSKA D. 2007. Nowe stanowisko brzozy niskiej *Betula humilis* Schrank na Nizinie Południowopodlaskiej. – *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* **63**: 106–109.
- SOKOŁOWSKI A.W. 1980. Zbiorowiska leśne północno-wschodniej Polski. – *Monographiae Botanicae* **60**: 1–205.
- SOKOŁOWSKI A. W. 1981. Flora roślin naczyniowych Białowieskiego Parku Narodowego. – *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **27**: 51–131.
- SOKOŁOWSKI A. W. 1988a. Flora roślin naczyniowych rezerwatu Rospuda w Puszczy Augustowskiej. – *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody* **9**: 33–34.
- SOKOŁOWSKI A. W. 1988b. Flora Wigierskiego Parku Narodowego. – *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody* **9**: 5–85.
- SOKOŁOWSKI A. W. 1995a. Flora roślin naczyniowych Puszczy Białowieskiej. Białowiecki Park Narodowy, Białowieża, ss. 58
- SOKOŁOWSKI A. W. 1995b. Rośliny naczyniowe Puszczy Knyszyńskiej. – *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody* **14**: 3–84.
- SOKOŁOWSKI A. W. 1996. Zbiorowiska roślinne projektowanego rezerwatu Rospuda w Puszczy Augustowskiej. – *Ochrona Przyrody* **53**: 87–130.
- STASZKIEWICZ J., BIAŁOBRZESKA M., TRUCHANOWICZ J. & WÓJCIK J. J. 1991. Variability of *Betula humilis* (*Betulaceae*) in Poland. 1. Variability of the leaves. – *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **36**: 347–373.
- SUGIER P. & POPIOLEK Z. 1995. Roślinność wodna i przybrzeżna jezior Poleskiego Parku Narodowego na tle warunków siedliskowych. Jezioro Karaśne. – *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C* **50**: 55–69.
- SUGIER P. & POPIOLEK Z. 1998. Roślinność wodna i przybrzeżna jeziora Moszne w Poleskim Parku Narodowym. – *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C* **53**: 185–200.
- SZAŃKOWSKI M. 1991. Zbiorowiska brzozy niskiej (*Betula humilis* Schrank) w Białowieskim Parku Narodowym i ich przyszłość w środowisku uwolnionym spod presji antropogenicznej. – *Phytocoenosis* **3**: 69–88.
- SZULCZEWSKI J.W. 1951. Wykaz roślin naczyniowych w Wielkopolsce dotąd stwierdzonych. – *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Wydział Matematyczno-Przyrodniczy, Prace Komisji Biologicznej* **12**: 1–128.

- WAWER M. & URBAN D. 1999. Charakterystyka szaty roślinnej. – W: W. WOJCIECHOWSKA (red.), Ekosystemy wodne i lądowe Sobiborskiego Parku Krajobrazowego i ich ochrona. s. 135. Redakcja Wydawnictwo KUL, Lublin.
- WODZICZKO A. 1923. Sprawozdanie z wycieczki po Pomorzu odbytej w celach ochrony przyrody. – Ochrona Przyrody **3**: 61–70.
- WODZICZKO A. 1925. Stanowiska brzozy niskiej (*Betula humilis*) w Wielkopolsce i ich ochrona. – Ochrona Przyrody **5**: 50–55.
- WODZICZKO A. 1926. Ochrona pierwotnej szaty roślinnej na Pomorzu. – Ochrona Przyrody **6**: 35–49.
- ZAŁUSKI T. 1998. Nowe stanowisko *Betula humilis* Schrank w Polsce Środkowej. – Acta Universitatis Nicolai Copernici, Biologia **50**: 243–248.
- ZAŁUSKI T., PISAREK W., KUCHARCZYK M. & KAMIŃSKA A.M. 2001. *Betula humilis* Schrank. Brzoza niska. – W: R. KAŹMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin, s. 79–81. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- ZYCH M. & WERBLAN-JAKUBIEC H. 2005. Nowe stanowisko *Betula humilis* (*Betulaceae*) na północno-wschodnim Mazowszu. – Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica **12**: 171–173.
- ŻUKOWSKI W. 1961. Z rezerwatów województwa koszalińskiego. – Przyroda Polski Zachodniej **5**: 181–182.

SUMMARY

The list of verified and confirmed *Betula humilis* localities in Poland is presented. The paper presents the results of a literature and herbaria material survey (1945–2008) and field verification (2004–2012).

Sites explored in 2004–2008 are marked by *. Sites where *Betula humilis* was confirmed in 2004–2012 are printed in bold. The biggest *B. humilis* populations in Poland were found in the Biebrza River Valley and West Polesie region.

Przyjęto do druku: 05.04.2014 r.